

Obchodní akademie, Střední zdravotnická škola,
Střední odborná škola služeb
a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Jihlava

Karoliny Světlé 2
586 01 Jihlava

Minimální preventivní program

rok 2020/2021

OBSAH

- **MPP 2020/2021**
- **Přílohy:**
  - 1. Program proti šikanování**
  - 2. Krizový plán školy v případě šikanování**
  - 3. Krizový plán v případě podezření nebo výskytu omamné látky**

Minimální preventivní program (MPP), jak jej definuje metodický pokyn MŠMT ČR č.j.: 21 291/2010 (od 1.10.2010), je komplexním dlouhodobým programem školy a je součástí školního vzdělávacího programu, který vychází z příslušného RVP.

Program musí oddalovat, bránit nebo snižovat výskyt rizikového chování a zvyšovat schopnost žáků činit informovaná a zodpovědná rozhodnutí.

Cílem realizace programu je:

- výchova ke zdravému životnímu stylu
- zvyšovat odolnost žáků proti negativnímu působení nabídky drog
- posílit občanskou, právní a etickou výchovu včetně správných postojů, hodnotových způsobů chování
- vytvářet příznivé psychosociální klima, minimalizovat rizika včetně přiměřené represe
- věnovat pozornost rizikovým skupinám, budovat školní poradenství, spolupracovat s rodiči

Program vychází z podmínek školy (odloučená pracoviště, DM), z režimu vzdělávání (střídání teoretického a praktického vyučování jak u učebních oborů, tak u oborů maturitních), ze složení žáků (velké procento žáků každodenně dojíždějících do okolních měst a vesnic).

Při tvorbě Minimálního preventivního programu jsme vycházeli z těchto **základních**

školských dokumentů pro oblast primární prevence:

- Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení Č.j.:21 149/2016,
  - Spolupráce předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech páchané (č.j.25 884/2003-24),
  - Metodický pokyn MŠMT k výchově proti rasismu, xenofobie a intolerance (č.j.: 4 423/99-99,
  - Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 – 2012,
  - „Tabákový zákon“ od 31.5.2017 - č. 65/2017 Sb. zákon o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek a související právní předpisy v oblasti návykových látek
  - Pomůcka k nově zakotveným právům a povinnostem pedagogických pracovníků a k povinnému vyloučení žáka nebo studenta. Do zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), došlo k doplnění § 22a a 22b upravující práva a povinnosti pedagogických pracovníků a dále k doplnění § 31 školského zákona o postup v případě zvláště závažných porušení povinností stanovených zákonem,
  - Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví (č.: 10 194/2002-14),
- (vše na: www.pppji.cz, sekce metodik prevence,

Součástí MMP je Program proti šikanování na škole

Vymezení pojmů primární prevence u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy

Primární prevence rizikových projevů chování u žáků je zaměřena na:

- a) předcházení zejména následujícím rizikovým jevům v chování žáků:
  - Záškoláctví (MŠMT č.j.: 32 548/2017-1)
  - šikana (MŠMT č.j.: 32 550/2017-1)
  - násilí, krádeže (MŠMT č.j.: 21 291/2010-28)
  - kriminalita, delikvence (MŠMT č.j.: 21 291/2010-28)
  - vandalismus (MŠMT č.j.: 32 594/017-1)
  - závislost na politickém a náboženském extremismu (MŠMT č.j.: 21 291/2010-28)
  - rasismus, xenofobie, homofobie (MŠMT č.j.: 21 291/2010-28)
  - kyberšikana (MŠMT č.j.: 21 291/2010-28)
  - užívání návykových látek (tabák, alkohol, omamné a psychotropní látky) (MŠMT č.j.: 21 291/2010-28)
  - onemocnění HIV/AIDS a dalšími nemocemi šířícími se krevní cestou,
  - poruchy příjmu potravy (MŠMT č.j.: 21 291/2010-28)
  - netolismus (virtuální drogy) a patologické hráčství (gambling) (MŠMT č.j.: 21 291/2010-28)

- b) rozpoznání a zajištění včasné intervence zejména v případech:
  - domácího násilí,
  - týrání a zneužívání dětí (MŠMT č.j.: 21 291/2010-28)
  - ohrožování výchovy mládeže,
  - poruch příjmu potravy (mentální bulimie, mentální anorexie)

Vymezení primární prevence

„**Primární prevencí**“ rozumíme veškeré konkrétní aktivity realizované s cílem předejít problémům a následkům spojeným se rizikovými projevy chování, případně minimalizovat jejich dopad a zamezit jejich rozšíření.

Hlavní aktivity školy v rámci Minimálního preventivního programu školy jsou:

1. *Vzdělávání školních metodiků a dalších pedagogických pracovníků v metodikách preventivní výchovy, v netradičních technikách pedagogické preventivní práce s dětmi a mládeží a v řešení problémových situací souvisejících s výskytem sociálně patologických jevů:*
  - další vzdělávání učitelů a metodika prevence v průběhu školního roku dle nabídky Pedagogického centra, Vysočina Education, IDVP a dalších vzdělávacích institucí MŠMT – účast na školeních a seminářích
  - spolupráce výchovných poradců a metodiků prevence z jednotlivých pracovišť, pravidelné schůzky, předávání zkušeností a informací
  - spolupráce s krajským protidrogovým koordinátorem a dalšími místními institucemi, zabývajícími se danou problematikou v průběhu školního roku
  - sledování aktuálních novinek a informací – internet, brožurky, letáky, časopisy...

2. *Systémové zavádění etické a právní výchovy žáků , včetně výchovy ke zdravému životnímu stylu aj. oblastí preventivní výchovy do výuky jednotlivých předmětů, ve kterých ji lze uplatnit:*

- zařazení dané problematiky do jednotlivých předmětů a do plánu vých. činnosti DM
- tématické besedy a přednášky v rámci výuky (občanská nauka, dějepis, český jazyk, základy společenských věd...)
- distribuce materiálů zabývajících se danou problematikou žákům
- zveřejňování nejnovějších poznatků z této oblasti na nástěnkách
- využití informačního spektra internetu k výměně zkušeností, k informacím o realizovaných projektech, k předávání informací o zdravém životním stylu a sociálně patologických jevech.

3. *Uplatňování různých forem a metod působení na jednotlivce a skupiny zaměřeného na podporu rozvoje osobnosti a sociálního chování:*

- adaptační startovací programy studentů prvních ročníků a jeho vyhodnocení (sblížení studentů 1. ročníků, integrace nového třídního kolektivu, rozbití tradičních skupinek, naučit se pomáhat si navzájem, seznámit se s tř. učitelem, využití volného času, poznat osobu výchovného poradce, navázat kontakt, vytipování aktivistů z řad studentů, kteří budou spolupracovat při realizaci dalších akcí)
  - konzultační hodiny – stanoveny pevné konzultační hodiny vých. poradců a metodiků prevence na jednotlivých pracovištích a dále dle osobní domluvy
  - pravidelné konzultační hodiny výchovných poradců a preventistů na jednotlivých pracovištích školy
  - upozornění žáků na schránku důvěry na jednotlivých pracovištích
  - pravidelná každodenní osvětová činnost na DM
  - spolupráce s Domem kultury v Jihlavě – nabídka preventivních programů pro střední školy. Zařazení představení dle nabídky v průběhu školního roku
  - zapojení žáků do charitativních akcí
- spolupráce s PPP a SPC Vysočina, pracoviště Jihlava, Tř. legionářů 6
- zařazování aktuálních programů při výskytu problémů týkajících se sociálně patologických jevů v třídních kolektivech a na škole např. šikana, kouření, závislost, ...) – pro všechny žáky
  - zabezpečení a organizace volnočasových aktivit pro žáky v průběhu školního roku
  - podpora všech pozitivních aktivit žáků
  - nácviky sociálních dovedností a programy zaměřené na rozvoj osobnosti realizovat při různých pobytových akcích (adaptační kurz, lyžařský kurz, sportovní kurz, exkurze)
  - další akce a besedy dle nabídky různých organizací, zabývajících se prevencí v průběhu školního roku - sleduje metodik prevence ve spolupráci s třídními učiteli

4. *Volnočasové aktivity :*

Aktivní trávení volného času za přiměřeného dohledu kvalifikovaných učitelů a vychovatelů

- využití posilovny na DM i pro neubytované
- využití tělocvičen škol k dalším aktivitám době mimo vyučování
- organizace exkurzí a kulturně zaměřených akcí
- účast na SOČ a olympiádách
- účast na soutěžích s odbornou tematikou
- účast na soutěžích a turnajích v době mimo vyučování
- společné akce s třídními učiteli a vychovateli
- pořádání maturitních plesů (žáci 4. ročníků)
- nabídka dalších i kulturních a společenských akcí pořádaných městem
- každodenní odpolední možnost pro žáky využívat ve škole počítače napojené na internet + večerní na Domově mládeže
- nabídka kurzů na vzdělávání v době mimo vyučování

5. *Spolupráce s rodiči a osvětová činnost pro rodiče v oblasti zdravého životního stylu a v oblasti prevence problémů ve vývoji a výchově dětí a mládeže*

- nabídka spolupráce s rodiči na schůzce rodičů budoucích prvních ročníků
- seznámení rodičů s MPP školy na úvodní schůzce na začátku školního roku
- individuální konzultace s rodiči – třídní učitel, vých. poradce, metodik prevence
- poskytnutí materiálů o problematice návykových látek a výchovných obtíží pro rodiče
- informace pro rodiče o dění na škole prostřednictvím internetu
- řešení aktuálních výchovných problémů s žáky a jejich zákonnými zástupci v průběhu školního roku

6. *Poskytování poradenských služeb školního metodika prevence a jejich rodičům*

- konzultační hodiny pro žáky i jejich rodiče také v odpoledních hodinách po vzájemné domluvě
- zajišťování poradenských a preventivních služeb specializovaných poradenských a preventivních zařízení pro žáky, rodiče a učitele – při výskytu akutních problémů a na žádost žáků, rodičů nebo učitelů v průběhu roku

7. *Průběžné sledování konkrétních podmínek a situace ve škole z hlediska rizik výskytu sociálně patologických jevů a uplatňování různých forem a metod umožňujících včasné zachycení ohrožených dětí a mladistvých*

- komunikace se žáky, zjišťování zárodků problémů, jejich včasné řešení v průběhu školního roku – třídní učitelé ve spolupráci s výchovným poradcem a metodikem prevence a s vedením školy
- aktuální řešení výskytu problému, přijímání konkrétních opatření

Využití vnitřního řádu školy a řádu DM

- přísný zákaz kouření, požívání nebo přechovávání alkoholu a drog, stejně tak provozování hazardních her v prostoru školy a DM a na všech akcích pořádaných školou
- dodržování zásad základních mezilidských vztahů ze strany učitelů a vychovatelů, respektování osobnosti žáka a jeho individuality
- zajištění diskrétní komunikace s třídním učitelem, výchovným poradcem, případně metodikem prevence

Organizace a zodpovědnost při realizaci prevence v oblasti sociálně patologických jevů.

1. Třídní učitel / vychovatel

- stává se **manažerem** své třídy / skupiny – provádí soustavnou každodenní prevenci ve třídách, ovládá metody práce se skupinou, je svým chováním příkladným vzorem pro žáky
- aktivně se podílí na plnění MPP, shromažďují poznatky a zkušenosti, které předávají vedení školy či školnímu metodikovi prevence
- spolupracuje s vedením školy, včas je informuje o všech náznacích sociálně patologických jevů ve třídě / skupině
- využívá situací ve třídě k nenásilné každodenní prevenci
- sleduje záškoláctví ve třídě / skupině
- zvýšenou pozornost věnuje žákům ohroženým – sociálně slabým, handicapovaným, se zdravotními problémy,...
- zvýšenou pozornost věnuje i rizikovým skupinám – žákům s kázeňskými problémy, žákům s většími výkyvy v prospěchu,....
- aktivně se účastní třídních akcí pořádaných školou / domovem mládeže

- spolupracuje při využívání volného času žáků
  - je v úzkém kontaktu s rodiči, komunikuje s nimi, vzbuzuje a podporuje jejich zájem o život školy, o prevenci patologických jevů na škole
  - soustavně se vzdělává a zvyšuje si odbornost
- 2. Školní metodici prevence -**
- vypracovávají Minimální preventivní program, vzájemně se informují o akcích
  - koordinují realizaci MPP ve škole
  - poskytují žákům a rodičům poradenskou službu
  - vedou písemné záznamy umožňující doložit rozsah a obsah činnosti
  - spolupracují s třídními učiteli
  - podílí se na soustavném vzdělávání pracovníků školy v oblasti prevence
  - zajišťují spolupráci s organizacemi zabývajícími se prevencí proti sociálně patologickým jevům
  - zajišťují evaluaci procesu a výsledků MPP
  - spolupracují krajským metodikem prevence, sledují novinky
  - podílí se na opatřeních při výskytu sociálně patologických jevů ve škole
- 3. Ředitel školy –**
- vytváří podmínky pro realizaci prevence v oblasti sociálně patologických jevů
  - pověřuje vhodného pracovníka funkcí školního metodika prevence
  - zodpovídá za soustavné vzdělávání pracovníků školy v oblasti prevence
  - zajišťuje spolupráci s rodiči, popř. zákonnými zástupci v oblasti prevence
  - sleduje efektivitu jednotlivých preventivních aktivit
  - zajišťuje zakotvení preventivních opatření proti sociálně patologickým jevům v řádu školy
  - provádí příslušná opatření při výskytu sociálně patologických jevů ve škole

Hlavním cílem v oblasti prevence na škole je celoškolská realizace programu.

Dobrá celoškolská strategie pomáhá optimalizovat sociální klima ve škole a zaměřením proti sociálně patologickým jevům se potom stává součástí školní kultury. Musí postihovat všechny účastníky života školy. Z tohoto pohledu je významná účast nejenom třídních učitelů, výchovného poradce a ředitelky školy, ale i **ostatních pedagogů a zaměstnanců školy**, na procesu preventivních aktivit.

Základní informace o sociálně patologických jevech

Jedná se o problematiku šikany a násilí, záškoláctví, drogových závislostí, alkoholismu a kouření, kriminality a delikvence, rizikového sexuálního chování, vandalismu, virtuálních drog, patologického hráčství, dále pak projevů xenofobie, rasismu, intolerance a antisemitismu. Do tohoto rámce je nutno zařadit i témata, kterým byla doposud věnována menší pozornost, jako např. komerční zneužívání dětí a mladistvých, syndrom týraných a zneužívaných dětí, mladistvých a žen. Zvýšená pozornost musí být věnována také zneužívání anabolik a dalších podpůrných látek a medikamentů.

Šikana a násilí je hrozivý fenomén, který začíná provázet děti od předškolního věku. Toto problémové chování vzniká v důsledku neuspokojení nebo deformování základních potřeb dítěte. V této souvislosti jde velmi často o nenaplněnou potřebu lásky, komunikace a zařazení se do určitého společenství nebo o malou stimulaci k vytvoření pozitivních životních cílů. Stejně důsledky přináší nedostatečně rozvinuté schopnosti dětí a mladistvých žít zdravým způsobem ve skupině, ve společenství s hodnotnými mezilidskými vztahy. Šikana totálně paralyzuje výchovnou funkci skupiny a proměňuje její působení v destruktivní.

Zmapování šikany je velmi obtížné, ale zejména lehčí formy a počáteční stadia šikanování zasahují velkou část školní populace. Její popírání a zlehčování vede k nemožnosti účinně zasáhnout v oblasti prevence.

Alkohol a kouření – mimořádně vysoká dostupnost a nabídka alkoholu, včetně jeho značné společenské tolerance v dospělé populaci, je příčinou vzrůstající spotřeby alkoholu u dětí a mládeže. Alkohol a kouření v období dospívání zvyšuje riziko přechodu k dalším drogám. Nabídka **drog** je velmi vysoká. Tolerantní a liberální postoj části společnosti k drogám, alkoholu, energetickým nápojům maří úsilí o preventivní působení na mládež v této oblasti. Základní

informace o drogách včetně tabáku a alkoholu, musí být cíleny i na pochopení toho, jaké zdravotní, psychické, ale i sociální a materiální škody působí jejich zneužívání.

Zneužívání anabolik a dalších látek např. drog se stimulačním účinkem (amfetaminů, efedrinu, kofeinu) a jiných medikamentů je známo z oblasti vrcholového sportu. Tyto látky jsou však někdy zneužívány i při volnočasovém sportu mládeže (zejména ve Fit centrech). I v této oblasti je třeba vytvořit zdravé postoje ke zdraví a výkonnosti.

Prevence komerčního sexuálního zneužívání dětí a mládeže **i prevence týraných a zneužívaných dětí** patří mezi ožehavá témata. Jako taková jsou často v procesu výchovy opomíjena. Děti a dospívající jsou zaplavováni informacemi o sexu, pornografii a násilí. Je třeba motivovat mládež k vytvoření zdravých postojů v této oblasti, k umění kriticky nahlížet na tyto informace, ke vnímání nebezpečných signálů a osvojení dovedností odmítat situace, které je ohrožují.

Syndrom CAN: týrané a zneužívané a zanedbávané děti se později často stávají v roli agresora aktérem šikany. Je u nich častý výskyt asociálního chování a inklinují ke zneužívání návykových látek.

Důležitá telefonní čísla

Ped.psychol.poradna, ul.Legionářů , Mgr. Jana Kratochvílová
kratochvilova@pppaspcvysocina.cz,

567 572 412

K-centrum	U Větrníku, Ji	567 310 987
Tvoje šance – linka důvěry	Pod Příkopem, Ji	567 301 284
Krajská hygienická stanice	Vrchlického 57, Ji	567 574 740-1
Krajský úřad Jihlava -krajský metodik prevence	Tolstého, Ji	564 602 843
Charita Jihlava	Brněnská 28, Ji	567 321 908
Klub Vrak Bar	U pivovaru, Ji	567 304 802
PPP a SPC Vysočina, pracoviště Jihlava, Tř.Legionářů 6, Ji		567 572 416-7
Policie ČR	Vrchlického 46, Ji	567 558 111, 158
Psychiatrická léčebna	Brněnská 54, Ji	567 552 111
Psychologická poradna – psychocentrum	Pod Příkopem 4, Ji	567308855
Ambulance pro léčbu závislostí a patologického hráčství	MUDr. Juraj Tkáč Vrchlického 5., Ji	567 574 555 605 717 470

Národní linka pro odvykání kouření – 800 350 000.

Je určena i pro pedagogy pokud řeší, jak pomoci svým žákům, jak přestat kouřit atd.

Linka 116 000 - linka pomoci pro metodiky prevence ve školství a pedagogické pracovníky + služba pro žáky, rodiče:

- vztahy ve třídě mezi žáky/studenty (šikana – její diagnostika, postup šetření, konzultace již učiněných kroků, následná práce se skupinou)
- vztahy ve škole mezi pedagogy a žáky
- jakéhokoli rizikového chování žáků/studentů (nerespektování pravidel, ubližování a agresivní jednání, drogy, sebepoškozování, sebevražedné tendence)
- podezření či projevy domácího násilí, zneužívání, týrání, zanedbávání péče

Zajímavé [www.stránky](#):

www.mvcr.cz

www.msmt.cz

www.mzcr.cz

web.cz/sikana.os

www.drogy.cz

www.dropin.cz

www.sekty.cz

www.dingir.cz

www.ceskaskola.cz

www.drogovaporadna.cz

www.psychocentrum.cz

www.linkaztracenedite.cz

V Jihlavě dne 28.9.2020

PhDr. Kateřina Emmerová
školní metodik protidrogové prevence

Program proti šikanování

(tento program je součástí Minimálního preventivního programu školy)

Charakteristika šikanování

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrocování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, SMS zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti. Šikanování se ve své zárodečné formě vyskytuje prakticky na všech školách. Pocit bezpečí každého jedince a jeho začlenění do třídního kolektivu je základní podmínkou vytváření produktivního prostředí a dobrého sociálního klimatu třídy a školy. Všechny školy a školská zařízení mají povinnost předcházet všem náznakům násilí a šikanování. Šikanování v jakékoli formě a podobě nesmí být pracovníky školy akceptováno. Samotní pedagogičtí pracovníci nesmí svým jednáním s některými žáky a chováním vůči nim podněcovat zhoršování vztahů směřující k šikanování těchto žáků jejich spolužáky.

Projevy šikanování

Šikanování má ve svých projevech velice různou podobu. Mezi základní formy šikany patří: .
verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana, děje se pomocí ICT technologií).

Fyzická šikana, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti).

Směšovaná šikana, kombinace verbální a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.).

Za určitých okolností může šikanování přerůst až do forem skupinové trestné činnosti a v některých opravdu závažných případech může nabýt i rysy organizovaného zločinu.

Cílem programu

je vytvořit ve škole bezpečné, respektující a spolupracující prostředí. Důležité je zaměřit se na oblast komunikace a vztahů mezi žáky ve třídách, a to bez ohledu na to, zda tam k projevům šikany již došlo či ne.

Odpovědnost školy

Škola či školské zařízení má jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v

průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit, a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů). Z tohoto důvodu musí pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předcházet, jeho projevy neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc. Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění (dále jen trestných činů) vydírání (§ 235), omezování osobní svobody (§ 213), útisku (§ 237), ublížení na zdraví (§ 221-224), loupeže (§ 234), násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (zvláště § 197a), poškozování cizí věci (§ 257), znásilnění (§ 241), kuplířství (§ 204) apod. Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřešetření trestného činu (§168, 167 trestního zákona). V úvahu přicházejí i další trestné činy jako např. nadřívání (§ 166 tr. zákona) či schvalování trestného činu (§165 tr. zákona), v krajním případě i podněcování (§ 164 tr. zákona). Skutkovou podstatu účastenství na trestném činu (§ 10 tr. zákona) může jednání pedagogického pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu např. tím, že ponechal šikanovaného samotného mezi šikanujícími žáky apod.

Prevence šikanování

Základem prevence šikanování a násilí na školách je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky (a mezi žáky a učiteli). Škola a školská zařízení při efektivní realizaci prevence šikanování usilují o vytváření bezpečného prostředí a za tím účelem:

- podporují solidaritu a toleranci, podporují vědomí sounáležitosti
- posilují a vytváří podmínky
- pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy
- uplatňují spolupráci mezi dětmi a rozvíjí jejich vzájemný respekt
- rozvíjí jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince.

V průběhu školního roku probíhá na škole několik preventivních akcí, jejichž cílem je vytvořit ve třídách zdravé kolektivy a minimalizovat vznik šikany mezi žáky.

Jedná se především o tyto akce:

- Seznamovací kurz žáků prvních ročníků na začátku školní docházky
- Besedy s odborníky v průběhu školního roku (např.s Policií,s PPP,..)
- Primární prevence probíhá především v hodinách občanské nauky a ostatních nejenom výchovných předmětech
- Společné akce třídních kolektivů – účast na různých besedách, návštěva divadla, sportovní akce

Krizový plán školy v případě šikanování

Kompetence jednotlivých osob:

Ředitel školy:

Ředitelé škol a školských zařízení odpovídají za systémové aktivity školy v oblasti prevence šikanování a násilí. Vychází přitom z komplexního pojetí preventivní strategie, která je ve smyslu Metodického pokynu k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č. j. 20 006/2007-51 součástí Minimálního preventivního programu školy.

Ředitelé zejména:

- zajistí vzdělávání pracovníků (pedagogických i nepedagogických) v akreditovaných kurzech k problematice šikanování. Vzdělávání pedagogických pracovníků se řídí § 10 vyhlášky č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění vyhlášky č. 412/2006 Sb. Vzdělávání školního metodika prevence ve specializačním studiu se řídí § 9 vyhlášky č. 317/2005 Sb.
- zajistí v souladu s pracovním řádem dohled pedagogických pracovníků nad žáky zejména ve škole před vyučováním, o přestávkách mezi vyučovacími hodinami, mezi dopoledním a odpoledním vyučováním, podle potřeby při přecházení žáků mezi budovami školy, do zařízení školního stravování především v prostorách, kde k šikanování již došlo nebo kde by k němu mohlo docházet.
- zajistí, aby žáci i pedagogičtí pracovníci byli seznámeni s negativními důsledky šikanování, a to jak pro jeho oběti a pachatele, tak i pro celý třídní (školní) kolektiv. Za zvlášť nebezpečnou je třeba považovat tendenci podceňovat počáteční projevy šikanování.
- zajistí doplňování školní knihovny o literaturu z oblasti problematiky násilného chování a šikanování

Pedagogičtí pracovníci:

Pedagogičtí pracovníci vedou důsledně a systematicky žáky a studenty k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech, respektujících identitu a individualitu žáka. Pomáhají rozvíjet pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka.

Všichni pedagogičtí pracovníci by měli vnímat vztahy mezi žáky a atmosféru v třídních kolektivech, kde působí, jako nedílnou a velmi důležitou součást své práce. Důležité aktivity školy nelze spojovat jen s určitým vyučovacím předmětem nebo skupinou předmětů. Vztahy a chování pedagogických i nepedagogických pracovníků vůči sobě a vůči žákům, ovlivňují chování žáků.

Ve školním řádu jsou jasně stanovena pravidla chování včetně sankcí za jejich porušení.

Postupy řešení šikanování

Odhalení šikany bývá obtížné. Významnou roli při jejím zjišťování hraje strach, a to nejen strach obětí, ale i pachatelů a dalších účastníků. Strach vytváří obvykle prostředí „solidarity“ agresorů i postižených. K odhalení šikany mimo klasických možností jako je rozhovor se žákem, dotazník, vzájemná konzultace mezi vyučujícími a upozornění na podezření, spolupráce s učiteli odborného výcviku a vychovateli na Domově mládeže, na škole slouží **schránky důvěry**, které se nacházejí na všech součástech školy.

Účinné a bezpečné **vyšetření šikany** vychází z kvalifikovaného odhadu stadia a formy šikanování. Existuje rozdíl mezi vyšetřováním počátečních a pokročilých stádií šikanování.

Metody vyšetřování šikanování:

Pro vyšetřování **počáteční šikany** (se standardní formou) lze doporučit strategii v těchto pěti krocích:

1. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi.
2. Nalezení vhodných svědků.
3. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů).
4. Zajištění ochrany obětem.
5. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.

Pokročilá šikana s neobvyklou formou – výbuch skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídního lynčování, vyžaduje následující postup:

1. Překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti.
2. Domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování.
3. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.
4. Pokračující pomoc a podpora oběti.
5. Nahlášení policii.
6. Vlastní vyšetřování.

V rámci první pomoci je nutné při pokročilých, brutálních a kriminálních šikanách spolupracovat s dalšími institucemi a orgány, a to zejména s pedagogicko-psychologickou poradnou, střediskem výchovné péče, orgánem sociálně právní ochrany dítěte, Policií ČR.

V případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat jí péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogického centra nebo dalších odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

Výchovná opatření

Doporučuje se dále pracovat s agresorem (jeho náhled na vlastní chování, motivy, rodinné prostředí). V případě potřeby mu zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče nebo jiných odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

Pro potrestání agresorů lze užít i následující běžná výchovná opatření:

- . Napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele, podmíněné vyloučení a vyloučení ze studia na střední škole.
- . Snížení známky z chování.
- . Převedení do jiné třídy.

Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli (mlčící většina).

Spolupráce s rodiči

Pokud rodiče informují školu o podezření na šikanování, je za odborné vyšetření záležitosti zodpovědný ředitel školy. Při nápravě šikanování je potřebná spolupráce vedení školy nebo školského zařízení, školního metodika prevence, výchovného poradce a dalších pedagogických

pracovníků, jak s rodinou oběti, tak i s rodinou agresora. Při jednání s rodiči dbají pedagogičtí pracovníci na taktní přístup a zejména na zachování důvěrnosti informací.

Rodiče žáků se doporučuje upozornit zejména na to, aby si všímali těchto možných příznaků šikanování:

- . Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- . Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas, s nímž by se telefonovalo apod.
- . Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- . Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztráta chuti k jídlu.
- . Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- . Dítě chodí domů ze školy hladové (agresori mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- . Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- . Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- . Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objeví výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí. Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- . Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- . Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- . Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- . Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- . Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

Spolupráce se specializovanými institucemi

Při předcházení případům šikany a při jejich řešení je důležitá spolupráce vedení školy nebo školského zařízení, školního metodika prevence, výchovného poradce nebo zástupce školy s dalšími institucemi a orgány.

Zejména:

- . v resortu školství – s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry,
- . v resortu zdravotnictví – s pediatry a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie,
- . v resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou),
- . případně s NNO specializujícími se na prevenci a řešení šikany.

Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění), ředitel školy nebo školského zařízení oznámí tuto skutečnost Policii ČR.

Ředitel školy oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, ředitel školy zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.

Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování

Nepřímé (varovné) znaky šikanování mohou být např.:

- . žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- . Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- . O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- . Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- . Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- . Stává se uzavřeným.
- . Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- . Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- . Zašpiněný nebo poškozený oděv.

- . Stále postrádá nějaké své věci.
- . Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- . Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- . Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- . Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.
- . (Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přízpusobovací konflikty nejsou vzácností!)

2. Přímé znaky šikanování mohou být např.:

- . Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný.
- . Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávisným, nebo pohrdavým tónem.
- . Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- . Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.
- . Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- . Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- . Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

Stádia šikanování

První stadium se v podstatě odehrává v jakékoliv skupině. Všude je někdo neoblíbený nebo nevlivný, na jehož úkor je prima si dělat „legrácky“. Pak to ale jde dál, skupina si najde jakéhosi otloukánka. Třetí stadium už je klíčové. Vydělí se jádro útočníků a systematicky začne šikanovat nejhodnější oběti. Do této chvíle lze věci jasně řešit. Následně ale dojde k bodu zlomu, kdy se šikanování stane nepsaným zákonem i pro opravdu slušné děti a celá skupina se stává krutou. V pátém stadiu – totalitě – se stane šikanování skupinovým programem.

První stadium: **zrod ostrakismu**

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: **fyzická agrese a přitvrzování manipulace**

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

Třetí stadium (klíčový moment): **vytvoření jádra**

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky šikanovat nejhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“.

Čtvrté stadium: **většina přijímá normy**

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: **totalita neboli dokonalá šikana**

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které jsem pro přehlednost označil jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

Stadia šikanování podle Michala Koláře, 1990, 1996, 1997, 2000 aj.

Krizový plán školy v případě podezření nebo výskytu omamné látky

Řešení přestupků

V případě, že se ve škole vyskytnou žáci, kteří budou podezřelí ze zneužívání návykových látek, dealerství, bude přistoupeno k následujícím opatřením:

- individuální pohovor se žákem a podle zjištěných informací spolupráce s rodinou, doporučení kontaktu na odborníky.
- uvědomění školského úřadu
- v případě nezájmu rodičů uvědomění sociálního odboru
- v případě dealerství oznámení záležitosti policii ČR

Oznamovací povinnost

§ 167, 168 trestního z. č. 140/1961 – z trestného činu bude obviněn ten, kdo *nepřekazí či neohlásí* týrání, vraždu, loupež, krádež, znásilnění, **drogové delikty**. Ohlašovací povinnost platí i *při podezření* na tyto trestné činy. I zde může být zahájeno trestní stíhání.

Ohlašovací povinnost mají *všichni zaměstnanci* školy (Pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení, článek 13, odst.13 (gamblerství, šikana, ohrožení patologickými jevy). Pokud je podezření na trestný čin – hlásit rodičům.

O všech patologických jevech ve škole musí být informován ředitel nebo osoba zodpovědná za kontakt s policií.

Pokud pedagog hlásí zjištěný problém řediteli, nechá si *písemně potvrdit*, že toto učinil.

Vstup policie do školy

Ředitel musí být seznámen s *důvodem úkonu* policie ve škole (tj.vysvětlení, výslech). Pokud toto není odůvodněno, ředitel může odmítnout vydání svědka.

Je povinnost ředitele poskytnout policii místnost pro vyšetření případu.

Bránit vstupu policie do školy nelze.

Policie je povinna se *prokázat* stejnokrojem, identifikačním číslem, průkazem a odznakem policie.

Předvedení

§ 422 – povinnost dohledu školy nad žákem

Pokud se výslech uskuteční ve škole, škola musí *zajistit u žáka pedagogický dohled*.

Toto neplatí, pokud si vyšetřovatel s sebou přiveze pracovníka z odboru soc. péče, etopeda nebo psychologa.

Postup při zajištění osoby

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 8/2002, článek 8, odst.1, s odkazem na § 12/12, článek 283/1991 sb.

Ředitel musí dohlédnout na přítomnost 3 nezávislé osoby.

O přítomnosti policie ve škole a její následné činnosti nutno vyrozumět zákonného zástupce dítěte a v tomto případě i orgán na ochranu dítěte.

O výsledku informovat rodiče předem telefonicky.

Pokud nejsou rodiče k zastížení, ředitel provede písemný záznam o tomto s podpisem svědka (tím může být i policie).

Pokud není možno na pokyn policie rodiče informovat předem (z důvodu maření výsledku výsledku), provést toto po ukončení činnosti policie ve škole.

Podezření při výskytu drog ve škole

Pohovořit s dítětem o nezvyklém chování a informovat ředitele a rodiče i při **podezření** užití drogy.

Pokud rodič odmítá spolupracovat, informuji orgán sociální ochrany dítěte (OSPOD), který navrhne lékařské vyšetření.

Při výskytu drog postupovat dle sankcí školního řádu.

Jestliže dojde k **akutní intoxikaci** žáka ve škole nebo v DM, volat RZP a potom teprve informovat rodiče. Nebezpečí z prodlení opět!

Nález drogy ve škole

Nesahat, zajistit místo a volat policii.

Další situace: čekat s domnělým majitelem na policii (může být vzneseno obvinění, že droga byla záměrně donesena např. do skříňky).

Pokud žáci kouří marihuanu: zajistit aktéry, volat policii.

Alkohol na horách

Učitel si musí být jistý, že dítě nastupuje na výcvik střizlivé. Při podezření, že úraz byl způsoben v opilosti, může lékař odebrat krev na alkohol.

Jasně případy zjištěného rizikového chování vždy hlásit na OSPOD a Policii ČR (ze zákona vyplývá oznamovací povinnost, která chrání učitele před stížností rodiče na jeho postup).

65/2017 Sb. zákon o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek a související právní předpisy v oblasti návykových látek

§ 22

Osoby provádějící orientační vyšetření a odborné lékařské vyšetření na návykové látky

(1) Orientační vyšetření provádí příslušník Policie České republiky, příslušník Vojenské policie, strážník obecní policie, příslušník nebo občanský zaměstnanec Vězeňské služby, zaměstnavatel, osoba pověřená kontrolou nebo zdravotnický pracovník.

(2) Odborné lékařské vyšetření provádí poskytovatel zdravotních služeb, který splňuje podmínky pro provedení tohoto vyšetření v rámci jím poskytovaných zdravotních služeb podle zákona o zdravotních službách.

(3) Pokud osoba, která je povinna se podrobit odbornému lékařskému vyšetření, ohrožuje sebe nebo jinou osobu nebo poškozuje majetek poskytovatele zdravotních služeb, může poskytovatel zdravotních služeb požádat o součinnost Policii České republiky, obecní policii a v případě osob ve výkonu vazby, zabezpečovací detence nebo trestu odnětí svobody Vězeňskou službu.

ZÁVĚR

Testování pedagogem je protiprávní - není na tento úkon patřičně proškolen.

Pokud pedagog bude testovat a rodič proti tomuto jednání vznesl stížnost, je provinění na straně pedagoga. V zákoně nikde pedagog **není** uveden, že **může** testování provádět.

Osoba pověřená kontrolou je pak dle právního výkladu pouze bezpečnostní technik podniku, zařízení – tzn. pokud ZDE bude žák na praxi

Příznaky a rizika drog

Drogy	Příznaky	Rizika
Marihuana (Konopí)	Nevolnost, šedožlutá pokožka, bušení srdce, podrážděnost, agresivita a impulzivita, euforie, náladovost, halucinace a krátké paranoidní stavy, otupění, výrazná chuť k jídlu, zmatenost, vyhublost aj.	Schizofrenní psychóza, poruchy vnímání, dysfunkce imunitního systému, poškození paměti, snížená kritičnost (možnost dopravních nehod), chronická bronchitida, nespavost.
Pervitin	Hyperaktivita, euforie, rozšířené zornice, chybí pocit únavy, nespavost, ztráta chuti k jídlu, zvýšená ospalost a únava, deprese, podrážděnost, zvýšená výkonnost.	Závislost, halucinatorně paranoidní psychóza, úbytek hmotnosti, hepatitidy a jiné virové onemocnění, suicidální tendence.
Heroin	Nevolnost, zvracení, zvýšený tep, bušení srdce, zčervenalá pokožka okolo úst a nosu, podrážděnost, agresivita, halucinace, otupění, barevné vize, poruchy vnímání- otupuje a brání počítkům, útlum- neutralita v obtížných životních situacích, vysoká návykovost, ztráta pocitu bolesti tělesné i duševní.	Psychická závislost, poškození plic, jater, dýchacích cest, ledvin a nervového systému. Deprese, citová otupělost. Nebezpečí zadušení či ochrnutí dýchací soustavy a zástavy srdce. Poruchy menstruace, infekce virové i bakteriální- hepatitidy, endokarditida, AIDS. Riziko předávkování- možné úmrtí! Vrozené vady u novorozenců, předčasné porody- zvyšuje se úmrtí novorozenců.
Extáze	Zvýšená empatie a sociální sblížení, čilost, euforie, chybí pocit únavy, nespavost.	Flashbacky, předávkování – zmatenost, přehřátí a dehydratace, selhání srdce a krevního oběhu, dlouhodobé deprese a úzkostné stavy, možné úmrtí.
LSD	Změny vnímání času, prostoru, barev, světél, poruchy paměti, halucinace, bludy, změny nálad, není potřeba spánku a odpočinku.	Latentní psychózy – rozvinutí psychózy, nebezpečné chování.
Lysohlávky	Změny vnímání, halucinace, euforie, pohoda, hovornost	Otrava, nebezpečné chování, latentní psychózy.
Toluen	Nevolnost, zvracení, začervenání nos a ústa, charakteristický zápach z dechu, agresivita a podrážděnost, otupělost, poruchy vnímání, halucinace.	Infekce, snadné předávkování, citová otupělost, ztráta rozumových schopností, poškození sliznic, zástava dechu a selhání srdce, úmrtí.
Léky	Především poruchy spánku, úzkosti, strach z nedostatku léku, zvýšená poptávka, otupělost, agitovanost, poruchy koordinace, utlumenost, zpožděné reakce aj.	Předávkování, deprese, selhání srdce, zástava dechu, poškození orgánů, úmrtí.
Tabák	Typický zápach, zažloutlé prsty, stimulující nebo uklidňující subjektivní pocity, snížení pozornosti, zpomalené reakce.	Chronický zánět průdušek, rakovina nejenom plic, astma, choroby srdce a cév, nemoci zažívacího traktu, např. žaludeční a žlučnickové vředy, poškození plodu kouřící matky, úmrtí na následky kouření.
Alkohol	Euforie, neklid, agresivita, poruchy spánku, nevolnost, poruchy vnímání (tunelové vidění, zhoršené vnímání barev), sklon k riskování a přeceňování, horší odhad vzdálenosti, reakční čas se prodlužuje.	Alkoholické psychózy, např. delirium tremens, demence, halucinace, poruchy paměti, dezorientace, rizika úrazů – dopravní nehody, oslabení imunity, infekce, rakovina, jaterní choroby a nemoci trávicího systému, choroby srdce a cév, poškození plodu – fetální alkoholový syndrom a vznik vrozené mentální retardace, úmrtí.

